

Korumadan Ayrılan Bireylerin Sosyal Hayata Uyum Sürecine İlişkin Araştırmalar

Bu yazı Hayat Sende Derneği adına **Şeyma Fidan** tarafından literatürdeki araştırmalardan derlenerek hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Karşılaşılan Sorunlar ve Sosyal Destek Mekanizmaları.....	2
Kurum Bakımından Sonra "Sudan Çıkmış Balığa" Dönmek: Kurum Bakımındayken Hayata Hazırlanma Konusu.....	3
Etiketlenme ve Gizlenme.....	4
3413 Sayılı Kanun ve İşe Gireceğini Biliyor Olmanın Eğitimle İlişkisi.....	4
Toplumsal Hayata ve İş Yaşamına Uyum.....	5
Yakın İlişkiler (Biyolojik Aile, Arkadaşlar, Eş vs.).....	6
Kaynakça.....	7

KURUM BAKIMINDAN AYRILDIKTAN SONRA KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE SOSYAL DESTEK MEKANİZMALARI

Kurum bakımından ayrılan bireylerin hayatta karşılaştığı ve kendilerine sorun yaratabilen bazı faktörler şunlardır: Barınma, sağlık, ekonomik, eğitim, istihdam, iş yerinde etiketlenme, rehberlik ve danışman bulma, sosyal yaşama uyum (Boduroğlu, 2016; Kılıç Candan, 2017; Turgut, 2018; Turgut ve Özkan, 2019).

Fakat bu bireyler akrabaları, arkadaşları, kurum yetkilileri gibi kişilerden sosyal destek aldıklarında karşılaştıkları bu sorunları daha kolay atlatabileceklerine de inanmaktadırlar (Boduroğlu, 2016; Yüceer Kardeş, 2018). Korumadan ayrılan bireylere destek olan kişi; barınma, iş bulma ve para, manevi destek vs. konularında yardım etmektedir. (Boduroğlu, 2016; Yanardağ, 2019) Kurum bakımında ve kurum bakımından ayrılmış olan 107 katılımcıyla yapılan bir anket çalışmasında (Turgut ve Özkan, 2019), yaşadıkları sorunlar için katılımcıların %28'i kimseden yardım almadığını; geriye kalanlar ise çevresindeki çeşitli yerlerden (biyolojik aile, arkadaş, sevgili, kurum vs.) yardım aldığını belirtmektedir. Yüceer Kardeş'in (2018) yaptığı çalışmada katılımcılardan kurum bakımından sonra aile desteği alarak barınma sorunu yaşamayan bireylerin daha az problem yaşadığını ortaya koymuştur. Aynı çalışmada katılımcılar, devletin sağladığı iş imkanı sayesinde genel olarak iş bulma sorunu yaşamadıkları görülmüştür.

Korumadan ayrılan bireylerden eğitime devam etmek isteyenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamada çektikleri sıkıntı sebebiyle eğitimlerine devam etmekte zorluk yaşadıklarına ve kurum bakımından ayrıldıktan sonra herhangi bir sosyal destek görmeyen veya 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmeyip ailesinden destek görmeyen bireylerin oldukça zorlandığına ulaşılmaktadır (Boduroğlu, 2016). Bu bulguları destekleyen ve korumadan ayrılan bireylerle yürütülen başka bir çalışmada (Turgut ve Özkan, 2019), çalışmayan katılımcıların çalışanlara göre daha fazla bağımlılık ve yoksulluk/işsizlik yaşadığı bulunmaktadır. Tüm bu bulguların yanında korumadan ayrılan bireylerin %94'ü koruma altındaki çocukların işe yerleştirilmesi gerektiğini belirtirken (İnak, 2017; Varol, 2017) %98,1'i de "Kurum bakımı sonrası takip ve destek programı olmalıdır." görüşüne katıldıklarını belirtmektedir (İnak, 2017).

KURUM BAKIMINDAN SONRA “SUDAN ÇIKMIŞ BALIĞA” DÖNMEK: KURUM BAKIMINDAYKEN HAYATA HAZIRLANMA KONUSU

Yanardağ'ın (2019) çalışmasında yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılan katılımcıların aktardığına göre kurum bakımında yaşanan olaylar kurum bakımından ayrıldıktan sonraki hayatı da etkilemektedir. Bu katılımcıların bahsettiği bazı sorunlar şunlardır: Kurumdaki kişilerle (profesyoneller, bakıcı anneler vs.) kurulan ilişkiler, çok katı kurallar (örn. en geç 17.00'da yurda girmek zorunda olmak) ve bu katı kurallar sebebiyle sosyalleşmenin kısıtlı olması, kurumdaki personelin koruma altındaki bireylere yaşam becerilerini öğretmede yetersiz kalması (yemek yapmak, ev ekonomisi, para yönetimi vs.). Çayır'ın (2019) çalışmasında katılımcıların çoğunun kurumdayken her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasının, kurumdan sonraki hayatlarında tembelliğe, müsrifliğe, sorumsuzluğa sebep olduğunu belirtmesi de bu bulguları desteklemektedir.

Boduroğlu'nun (2016) çalışmasında kurum bakımı geçmişi olan katılımcılar, kurumdayken her türlü ihtiyacı kurumdaki profesyoneller tarafından karşılandığından kurumdan ayrıldıktan sonra sosyal yaşama uyum sorunları yaşadıklarını, “sudan çıkmış balık” gibi olduklarını, ihtiyaçlarını kendi başlarını gidermede, para yönetimi konusunda ve yaşamlarını düzene sokmada zorlandıklarını belirtmektedirler. Yapılan araştırmalarda kurum bakımı geçmişi olan bireylerin %60-65'lik kısmının yuva ve yurttan yetişen kişilerde sorumluluk alma alışkanlıklarının gelişmemiş olduğu görüşüne katılmaktadır (İnak, 2017; Yazıcı, 2013). Yazıcı'nın (2013) çalışmasında kurum bakımı geçmişi olan bireylerin %65'i Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun yetişkin yaşa gelerek kurumdan ayrılan gençleri hayata hazırlama politikalarının yetersiz olduğunu göstermektedir.

ETİKETLENME VE GİZLENME

Kurum bakımından ayrıldıktan sonraki iş hayatında yaşadıkları en büyük zorluklardan biri "yurt çocuğu" olarak etiketlenmektir. Bu durum hem ön yargıları hem de pozitif ayrımcılığı beraberinde getirmektedir. İnak'ın (2017) çalışmasında kurum bakımı geçmişi olan bireylerin %57,7'si toplum tarafından okuldayken çeşitli etiketlemelere (yurt çocuğu, kimsesiz, yurtçul) maruz kaldıklarını belirtmektedir.

Çayır'ın (2019) kurum bakımı geçmişi olan bireylerle yaptığı çalışmasındaki katılımcıların çoğu, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kurum deneyimi yaşadıklarını sosyal çevrelerinden gizlediklerini belirtmektedir. Bunun sebepleri olarak da etiketlenme, dışlanma, bakışların değişmesi, 3413 sayılı Kanun kapsamında işe alınmalarından dolayı "beleşçi" muamelesi görmeleri vb.. gibi durumlar sayılmaktadır. Katılımcılar yaşadıkları etiketlenme ve dışlanmadan farklı etkilendiklerini belirtmektedirler. İnak'ın (2017) çalışmasında ise etiketlenme, dışlanmaktan korkma, özgüven eksikliği gibi sebeplerden ötürü kurum bakımı almış olduklarını çevrelerine açıklayamayanların oranı %28,8'dir. Yüceer Kardeş'in (2018) çalışmasındaki kurum bakımı geçmişi olanların çoğu kurum bakımında kaldıklarını sosyal çevreleriyle paylaştığını belirtmektedir.

3413 SAYILI KANUN VE İŞE GİRECEĞİNİ BİLİYOR OLMANIN EĞİTİMLE İLİŞKİSİ

Kurum bakımı geçmişi olan ve çoğunluğunun eğitim düzeyinin lise ve altı düzeydeki bireylerle yapılan bir çalışmada (Çayır, 2019) katılımcılardan bazıları, kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı Kanun kapsamında işe gireceklerini biliyor olmalarının, kendilerinde tembellik ve eğitimlerinde olumsuz etki yarattığını belirtmektedirler. Çevreden gelen "Zaten işe gireceksiniz." söylemleri, bireyleri tembelliğe itmektir.

TOPLUMSAL HAYATA VE İŐ YAŞAMINA UYUM

Kurum bakımından ayrılan bireylerin çoğu, toplumsal etkinliklere katılmak ve uyum sağlamak konularında zorlandıklarını belirtmişlerdir (Çayır, 2019). Kurum bakımı almış olan katılımcılarla yapılan bir çalışmada lisans ve üzeri eğitim düzeyindeki bireylerin çalışma yaşamına uyum düzeyi en yüksek, ilkokul-ortaokul mezunu bireylerin en düşük olarak bulunmuştur (Sadak, 2019). Yüceer Kardeş'in (2018) çalışmasında bir katılımcı, kurum bakımından sonra iş hayatına uyum göstermede benzer yaşantıya sahip insanların olmasının olumlu etkisi olduğunu ifade ederken katılımcılar geneli, iş yerindeki ilişkilerinin iyi olduğunu fakat iş arkadaşları arasında uyum güçlüğu yaşadıklarını ifade etmektedir. Korumadan ayrılan bireyler, arkadaşlarının kendilerinin kurum bakımı deneyimi olduğunu duyduklarında kendilerine acıma, ön yargılı davrandıklarını belirtmektedir ve aynı çalışmada kurum bakımı geçmişı olduğu iş arkadaşları tarafından öğrenilen kadınların işyerinde "kimsesiz" olarak görülerek tacize uğradıklarına ulaşılmaktadır (Boduroğlu, 2016).

YAKIN İLİŞKİLER (BİYOLOJİK AİLE, ARKADAŞLAR, EŞ, VS.)

Katılımcıların %84,6'sı kurum bakımından ayrıldıktan sonra hem kurum bakımı almış hem de diğer bireylerle; %7,7'si genelde kurum bakımı almış bireylerle görüştüğünü ve %7,7'si ise kurum bakımı almış bireylerle görüşmediğini belirtmiştir (İnak, 2017). Aynı çalışmada katılımcıların boş zamanını %75'inin ailesiyle, %13,5'inin arkadaşlarıyla ve %11,5'inin etkinliklerle geçirdiği görülmektedir.

Korumadan ayrılan bireylerle yürütülen başka bir çalışmada ise katılımcıların %65,4'ü ihtiyaç duyduğunda kendisine yardım edebilecek tanıdığı olduğunu belirtmektedir (Turgut ve Özkan, 2019). Yapılan bir çalışmada katılımcıların %63,2'si kurumda kalmış olmanın evliliklerini etkilemediğini, %21,8'i olumlu etkilediğini ve %14,9'u olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Katılımcılara uygulanan Evlilik Uyum Testi'nin (EUT) sonuçlarına göre kurum bakımından ayrılan bireylerin %59,8'i evliliklerinde uyumsuz olarak bulunmaktadır. Korumadan ayrılan bireylerle yürütülen başka bir çalışmada (Yüceer Kardeş, 2018) katılımcıların çoğu evlendikten sonra uyum sorunu yaşamadıklarını ifade etmiştir. Kurumda yetişmiş ve ailesinin yanında yetişmiş iki ayrı grupla yürütülen bir çalışmada, ailesinin yanında yetişmiş olan katılımcıların sosyal uyum kendini değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanlar kurumda yetişmiş olan katılımcılara kıyasla daha yüksek bulunmuştur (Ergin, 2018).

KAYNAKÇA

Boduroğlu, G. (2016). Kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve sosyal destek kaynakları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ergin, H. A. (2018). Kurum bakımında ve ailesi yanında yetişmiş bireylerin sosyal uyum düzeylerinin karşılaştırılması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çayır, H. (2019). Kurum bakımı geçmişi olan bireylerin kurum bakımı deneyimleri ve etiketlenme durumları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

Kılıç, M. E. (2018). Hayatlarının bir döneminde yetiştirme yurdunda kalmış bireylerde yalnızlık düzeyi ve sosyal bütünleşme arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Kılıç Candan, A. (2017). Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonu. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

İnak, A. (2017). Kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine sosyolojik bir araştırma: Bingöl yetiştirme yurdu örneği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Sadak, E. (2019). Kurum bakımından ayrılan bireylerin çalışma yaşamına uyum düzeylerinin eğitim durumuna göre incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Turgut, A. Ş. (2018). Türkiye'deki kurum bakımında büyümüş bireylerin psikolojik dayanıklılık (yılmazlık) düzeylerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Turgut, A. Ş. ve Özkan, Y. (2019). Kurum bakımından ayrılmış bireylerin sosyo-demografik özellikleri ile kurum bakımı sonrası yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(3), 748-763.

Varol, B. (2017). Kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerin iş yaşamına uyumları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yanardağ, U. (2019). Kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış bireylerin kurum bakımı sonrası yaşam deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3(2), 60-77.

Yazıcı, E. (2013). Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler: Kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine bir araştırma. (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yüceer, T. (2012). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik uyumları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yüceer Kardeş, T. (2018). Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bu yazı Hayat Sende Derneği adına **Şeyma Fidan** tarafından literatürdeki araştırmalardan derlenerek hazırlanmıştır.

TASARIM

F. Sera Derviřođlu

DÜZENLEME

İlayda Şen

İLETİŐİM

bilgi@hayatsende.org

0 (312) 229 44 46

Necatibey Cad. No: 27/11 Kızılay,
Çankaya/ANKARA 06430